

SALOMĖJOS NĖRIES poetinio žodžio skambesys

VIENA DVIDEŠIMTMETĖS POETĖS
SALOMĖJOS NĖRIES DIENA
JOS EILĖRAŠTYJE IR DIENORAŠTYJE

GABRIELĖ MARIJA BUTKUTĖ, Tauragės
„Vermės“ gimnazijos III b klasės
moksleivė

Darbo vadovė AUDRONĖ ANULIENĖ

Salomėja Nėris (1904–1945)

Arų sparnais po padanges skraidysim,
Degančias širdis į žemę numesim.
Tegul paskui nors bedugnėn nukrisim,
Tegul sukurtuose laužuos sudegsim.

Didžiais troškimais per amžius virti,
Ugny audringoj per amžius degti!
Geriau numirti, geriau numirti,
Negu jaunystės sparnų netekti!

1925-04-06

SALOMĖJOS NĖRIES DIENORAŠČIO IŠTRAUKA

1925-04-06 (pirmadienis)

Pilna krūtinė pavasario... Nesutelpa širdy tas giedras
džiaugsmas. Turiu būtinai su kuom nors pasidalyti tuo
skaisčiu žydrų širdies pavasariu. Nešiau Angelei knygų
per Velykas skaityti ir užėjau pas daržininką, nupirkau
pluoštelę narcizų. Tegul tos gėlės nors šimtąją dalį

džiaugsmo jai suteiks. Angelė tokia gera, kilni mergaitė,
ji mokės įvertinti mano širdies pavasarį.

O žydrasis širdies pavasari! Nežemiškos ten gėlės žydi,
nežemiška muzika groja... ak, žodžių nėra visa tam
išreikšti, ką galima tiktai siela gyventi.

Mano meilė – mano sielos pavasaris. Niekas to
nesupras, neįvertins, kas nemylėjo. O, kad jis amžius
tęstųsi – tas mano pavasaris!

Kodėl kaip tik aš jį pamatau, tai mano širdy taip
giedra, taip dangiškai linksma paliko.

[...]

Stebisi kai kas, kad aš labai atšalus nuo savųjų,
neprisirišusi prie namų, neišsiilgstu. Mat dabar aš dar
nesiskubinu namo važiuoti. Tikra teisybė, kad atšalus,
tik čia galima dar plačiau suprasti. Atšalus aš nuo viso
to, kas mano sielai neduoda maisto arba ją net slegia.
Galbūt ir bloga, kad aš nejaučiu tos instinktyvinės meilės
į tėvus, į brolius. Nors tai yra artimiausi man asmenys,
bet aš negaliu nematyti jų ydų, jų silpnybių, todėl aš ir
negaliu jų idealizuoti, nors branginu juos kaip
didžiausius savo geradarius ir amžinai jiems kalta
dėkingumo.

*O kiek jau sutikau gražiam Dievo pasauly gražių,
kilnių žmonių. Jie taip mano sielą užbūrė, jie nežinodami*

patys mane auklėjo, atvedė į tiesos kelią, ašaras šluostė, skausme širdį pagydė: jie taip atvirai ir ryškiai mano klaidas pabrėžė, mane barė – patys nežinot, mano tėvai ir broliai. Jei ir nebebūtų Dievo pasauly tokių žmonių, tai aš juos randu knygoje, nors nenešioja mėsos nei kaulų, bet ne mažiau gyvi už šituos.

VIENA DVIDEŠIMTMETĖS POETĖS SALOMĖJOS NĖRIES DIENA JOS EILĖRAŠTYJE IR DIENORAŠTYJE

Poezijoje nereikia ieškoti autoriaus gyvenimo atitikmenų, tapatinti su juo lyrinį subjektą ir šio išgyvenimus posmuose ir gyvenime... Taip mus moko mokykloje. Ko gero, taip ir yra su brandžiais kūrėjais. Bet ar lygiai taip yra ir su dvidešimtmete Salomėja Nėrimi, jauna poete, kuriai tikriausiai dar sunku atskirti gyvenimą nuo kūrybos, o gal ji netgi nemato būtinybės tai daryti. Taigi, ar tikrai poeto jaučiamo gyvenimo gyvenimo pulso nereikia apčiuopti jo poezijoje?

Tą pačią 1925 metų balandžio 6 dieną dvidešimtmete Salomėja Nėris parašo eilėrašį be pavadinimo „Arų sparnais po padanges skraidysim...“ (pirmoji eilutė) ir puslapį dienoraštyje... Eilėraštis – jaunutės merginos (juk jai tebuvo dvidešimt metų) kalbėjimas idealizuota mintimi. Aiški Vinco Mykoliaičio - Putino įtaka: simboliais užkoduotos prasmės ir ryški romantizmo pasaulėjauta. Regima neoromantikų pamėgta vertikale: aukštos padangės ir žemiškosios bedugnės. Bet šio eilėraščio lyrinis subjektas nesiblaško, jis jau apsisprendęs dėl savo ateities. Tai matyti iš to, kad pirmosios strofos kiekviena eilutė baigiasi būsimąjo laiko daugiskaitos pirmojo asmens veiksmožodžiu – jau pasirinkta: „skraidysim“, „numesim“, net jei „nukrisim“, „sudegsim“, nes pasaulis grasina sukurtais laužais, kuriuose gali „jaunatvės sparnų netekti“.

„Mes“ – kartu su kažkuo – virš bedugnės, į kurią „nukrisim“, virš jau sukurtų laužų, kuriuose „sudegsim“. Paskutinė pirmojo posmo eilutė užsimena, jog tie laužai yra bauginantys, pavojingi lyriniam subjektui (kam sukraudavo laužus - raganoms, nusidėjėlėms deginti), bet subjektas tai priima kaip jau nepakeičiamą pasirinkimą. Abu posmai – ta pati emocinė būseną, tik pirmajame ji asmeninė („mes“), o antrajame tai tarsi gyvenimo programa. Ji išsakoma pakiliai, su patosu,

apibendrintai. Vėl visos keturios posmo eilutės baigiamos veiksmožodžiu, tik dabar – abstrakčia bendratimi (ką reikia daryti, kaip reikia gyventi?): „Didžiais troškimais per amžius *virtį*, / Ugnį audringoj per amžius *degtį*. / Geriau numirti, geriau *numirti*, / Negu jaunatvės sparnų *netekti*!“ Matoma maksimali karščio būseną („virtį“, „degtį“), maksimali troškimų įtampa (geriau „Ugnį audringoj per amžius degti“, „Negu jaunatvės sparnų netekti“).

Atsiverčiu dienoraštį... Ta pati diena - 1925 metų balandžio 6-oji. Ir, ko gero, atsakymas: „Pilna krūtinė pavasario... Nesutelpa širdy (...) džiaugsmas“. Štai ir vėl ta pati pakili nuotaika, šaukianti „Arų sparnais po padanges“ skraidyti! Vos kelios eilutės, o net šešetą kartų pakartota: „pavasario“, „širdies pavasariu“, „širdies pavasari“, „širdies pavasari!“, „sielos pavasaris“, „mano pavasaris“. Kas verčia tiesiog linksniuoti šį žodį? Sprogdinti širdį, skraidinti ją virš žemės, kur sukrauti laužai jiems („mes“ – iš eilėraščio) sudeginti? Tai – meilė. Akivaizdu, kad Salomėjos, dvidešimtmetės maksimalistės, romantikės, meilė buvo uždrausta, nuodėminga. Kam skirtas tas jausmas: „Mano meilė – mano sielos pavasaris“ (dienoraštis). Nuo jos „Nežemiškos gelės žydi, nežemiška muzika groja“, „kaip tik aš jį pamatau, tai mano širdy taip giedra, taip dangiškai linksma (...)“ (dienoraštis).

Pagal dienoraščio įrašo datą ir tolesnį tekstą galime spręsti, kad artėja Šv. Velykos. Tai dar viena pakylėtos nuotaikos priežastis. Tačiau S. Nėris nenori važiuoti namo, ji jaučiasi atšalusį nuo savo namiškių. Negalima atmesti prielaidos, kad ji bijo, jog negalės paslėpti savo nuodėmingos aistros, jau dabar jaučiasi „amžinai jiems kalta“ (dienoraštis). Dar pati mano, kad tokie santykiai yra dėl to, jog poetė negali idealizuoti namiškių, kai mato jų ydas ir silpnybes. O jaunystės maksimalizmas ieško idealių žmonių, vertybių – nežemiškų, skraidinančių į padanges. O gal S. Nėris nenori grįžti namo ir dėl to, kad bijo namiškių pasmerkimo, nes pamilo?.. Vėl akys krypta į eilėraštyje minimą bedugnę, kurioje pasmerkimo laužai sukrauti...

Matome, jog taisyklė, kad negalima ieškoti autoriaus gyvenimo detalių jo kūryboje, ne visada pasitvirtina. Ir ką turėtume vadinti poeto gyvenimu: faktus ar jo sielos kelionę, minties skrydį? Kas poetui tikra? O gal gyvenimo ir kūrybos susikirtimai būdingi tik jauniems poetams, kurie išreiškia savo potyrį nieko neprikurdami, tik naudodamiesi jiems padovanota poetine medžiaga – pačiu gyvenimu, savo jausmu, lakia mintimi?